

NEROVNOST POHLAVÍ

východiska a výukové cíle

NEROVNOST POHLAVÍ výchozí a výukové cíle

O CO JDE?

Sociální pohlaví (gender) není to samé, co biologické pohlaví (biologické vlastnosti mužů a žen). Jedná se o definici mužů a žen tak, jak si ji vytváří sama společnost. Ve zkratce to znamená, že biologické pohlaví je něco, s čím jsme se už narodili, a sociální pohlaví je to, o čem se teprve v průběhu života učíme. Ženské a mužské role většinou určuje kultura. Jak muži, tak i ženy se učí příslušným normám a žádoucím chování, které odráží společnost a vztahy, jež byly budovány po tisíce let. Tyto role se nezřídka promítají i do legislativy. Ve více než 150 zemích nalezneme alespoň jeden zákon, který diskriminuje ženy.¹ Jedinec své sociální pohlaví vnímá jako svou vlastní identitu (hluboce zakořeněné vnitřní vnímání sebe sama) a zároveň i své vlastní „pohlavní vyjádření“ (jak prezentuje své sociální pohlaví svému okolí a jak ho naše společnost, kultura, komunita a rodina vnímají, jak se k nám na jeho základě staví a jak naše sociální pohlaví ovlivňují).

Žáci vysvětlí, co se rozumí pod pojmem „sociální pohlaví“, včetně typického chování, které je mužům a ženám vštěpováno, a rozdílů mezi sociálním a biologickým pohlavím.

Žáci popíší, co znamená „pohlavní identita“ a „pohlavní vyjádření“.

GENDEROVÉ NORMY

Velmi se liší v závislosti na kultuře, náboženství a komunitě. Genderové normy se jedincům vštěpují už od útlého věku. Jde o standardy a očekávání společnosti, kterým se mají muži a ženy podřizovat. Ženské a mužské role si **vytváří sama společnost**. To vede **k ženským a mužským stereotypům (neboli genderovým stereotypům)**. Tyto stereotypy mají vliv na každou ženu a každého muže, například co se týká dostupnosti zaměstnání nebo volby způsobu života.

Hybateli změn v oblasti genderových norem jsou kupříkladu ekonomické změny, šíření komunikačních technologií nebo činnost vlády (právní reformy, politické reformy či šíření vzdělání). Pro ilustraci můžeme uvést například Demokratickou republiku Kongo, která v roce 2016 reformovala své rodinné právo. Vdané ženy díky tomu získaly právo najít si zaměstnání, otevřít si bankovní účet nebo začít podnikat, aniž by k tomu potřebovaly svolení manžela.

Společenské změny i změny v tom, jak lidé smýšlí, jsou často začátkem a předcházejí samotným změnám v legislativě. Například hnutí sufražetek a události první světové války vedly k tomu, že v mnoha evropských zemích, jako například v Polsku, Německu, Spojeném království, Rakousku atd., bylo ženám přiznáno volební právo. Pokrok ve změně genderových norem ale nicméně nepředstavuje nutně lineární proces. Ve starověku existovaly společnosti, kde měly ženy mnohem více moci a práv (například v Egyptě), což se ale v dalších obdobích změnilo². Nové technologie (kupříkladu pluh) měly za následek jak negativní, tak i pozitivní vliv na rovnost mužů a žen.

Žáci vyjmenují různé vlivy, které se podílejí na vzniku genderových norem. Vysvětlí, jak vznikají genderové stereotypy, a chápou, že tyto stereotypy mohou mít negativní následky.

Žáci popíší, jak se mohou genderové normy v průběhu času měnit, a rovněž vyjmenují příklady událostí, které ke změnám vedou (války, nové technologie a společenská hnutí, ...).

GENDEROVÉ KONCEPTY

Rovnost mužů a žen znamená snahu dosáhnout toho, aby každý z nás měl stejné možnosti, postavení, stejná práva a rovnocenný přístup k prostředkům a službám. Aby ale bylo možné toto zajistit, je někdy potřeba, aby vlády zaváděly novou politiku a strategie, které se zaměří na historické a společenské znevýhodňování žen. Takový přístup nazýváme **rovné zacházení**, což znamená, že s každým je ve společnosti jednáno rovnocenně, nezávisle na pohlaví. Rovné zacházení by mělo vést k rovnosti mužů a žen.

Žáci chápou rozdíl mezi rovností mužů a žen a rovným zacházením. Vysvětlí, proč je k tomu, aby byly ženám i mužům zajištěny rovné podmínky, potřeba zavádět novou politiku, která se bude zaměřovat na historické a společenské znevýhodňování žen. Uvedou příklady takové politiky.

ŽENY A NEROVNOST POHLAVÍ

Na celém světě jsou ženy historicky a společensky znevýhodňovány. Toto se rovněž promítá do nedostatku ekonomických příležitostí a rozdílné výše platů. Dle průzkumu Světového ekonomického fóra z roku 2016 mají ženy o 32 % méně příležitostí a možností dosáhnout úspěchu než muži.³ Ženy vykonávají celkem 75 % veškeré neplacené práce ve světě. Ve Spojeném království vyplácí mužům 74 % firem vyšší finanční ohodnocení než ženám. Toto označujeme jako **platovou nerovnost**. I když není platová nerovnost protizákonná, může poukazovat na diskriminaci v rámci daného podniku. Rozdíly v příjmech mezi muži a ženami se neustále zvětšují, a to i navzdory tomu, že kdyby se nám je podařilo vyrovnat, mohli bychom tím zvýšit své národní bohatství (HDP).⁴ Světové roční HDP by vzrostlo o 28 miliard dolarů, tedy 26 %.⁵ V roce 2018 se Island stal první zemí, která zákonem zakázala vyplácet mužům vyšší finanční ohodnocení než ženám.

Dále se setkáváme s **diskriminací na základě pohlaví**, což znamená, že se ženy ocitají v nejistých, málo placených zaměstnáních, přičemž jen hrstka z nich má možnost postoupit na vyšší pozice (například na ředitelské posty nebo do politiky). Rozdíly v přístupu k mužům a ženám najdeme v legislativě jak v **rozvojových**, tak i ve **vyspělých zemích**. V celkem 18 zemích potřebují ženy svolení manžela, aby si mohly najít zaměstnání.⁶ Diskriminace na základě pohlaví může být ještě zvýšena v kombinaci s jinými druhy diskriminace, jako je například rasismus nebo diskriminace na základě třídní příslušnosti. Toto nazýváme **intersekcionalita**. Z toho důvodu vlády některých států přijaly tzv. strategie rovnosti, které se zaměřují na všechny druhy diskriminace (například Spojené království v roce 2010).

Organizace spojených národů se nerovností mužů a žen zabývá v rámci svého programu **Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)**. Cíl č. 5 zní: „Dosáhnout rovnosti mužů a žen a posílit postavení všech žen a dívek prosazováním ženských práv, posílením ekonomického postavení žen a snižováním chudoby.“⁷ UN Women je organizace OSN, která vznikla za účelem podpory tohoto cíle.⁸

Žáci vysvětlí, v jakých ohledech jsou ženy znevýhodňovány a co znamená platová nerovnost. Popíše diskriminaci na základě pohlaví a její následky, včetně toho, jak legislativa některých států ženy diskriminuje a omezuje jejich práva.

Žáci vyjmenují orgány a organizace v rámci státu a v rámci OSN, které mají za cíl dosáhnout rovnosti mužů a žen. Jsou si vědomi toho, že se diskriminace na základě pohlaví týká poloviny lidstva a že celou situaci často ještě více zhoršují jiné formy diskriminace, například rasismus anebo diskriminace na základě třídní příslušnosti (intersekcionalita).

NÁSILÍ NA ZÁKLADĚ POHLAVÍ

Oběťmi **násilí na základě pohlaví** se mohou stát jak muži, tak ženy. Je ale všeobecně známo, že ve většině případů jde právě o ženy a dívky. Mezinárodní organizace se často zaměřují na násilí páchané na této skupině, a to zejména kvůli skutečnosti, že jsou jím ženy a dívky nejvíce ohroženy a nemohou se mu ani vyhnout a ani mu utéci. K násilí na základě pohlaví dochází následkem **nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami** a setkáme se s ním po celém světě. Jedná se o porušení lidských práv, která ženám a dívkám náleží. Násilí na základě pohlaví má negativní vliv na sexuální a reprodukční zdraví žen, protože v jeho důsledku výrazně více žen než mužů trpí **HIV/AIDS**. Některé kultury a tradice mají rovněž negativní vliv na ženy a dívky, a to kvůli škodlivým praktikám, jako jsou *mrzačení ženských pohlavních orgánů*⁹ a *dětské sňatky*. Každý rok je provdáno více než 12 milionů dívek, které ještě nedosáhly 18 let. Dětské sňatky ohrožují jejich životy a zdraví a omezují jejich šance na šťastnou budoucnost. Dívky, které jsou ke sňatku přinuceny, většinou odejdou ze školy a ještě ve svém adolescentním věku otěhotní, což s sebou nese jisté riziko porodních komplikací. Ty jsou nejčastější příčinou smrti u dívek mezi 15 a 19 lety.¹⁰ Každý rok se 13 milionů dívek stane obětí **obchodu s lidmi**, většinou za účelem sexuálního vykořisťování.¹¹ Ženy z řad migrantů patří mezi nejohroženější skupiny.

Žáci vyjmenují různé problémy související s pohlavím, kterým ženy po celém světě čelí. Dále vysvětlí, co je příčinou násilí na základě pohlaví, a chápou, že ženy a dívky patří do nejzranitelnější skupiny.

Žáci popíše některé škodlivé praktiky, které cílí na ženy a dívky, a objasní, čeho jsou tyto praktiky následkem.

ORGANIZACE HÁJÍCÍ PRÁVA ŽEN

Zastánci **ženských práv** se objevovali již před 2400 lety. Řecký filozof Platon tehdy ve svém díle Ústava tvrdil, že by měl být zřízen systém péče o děti, který by tak ženám umožnil vstoupit do armády. Mnoho žen samotných, jako Christine de Pizan, která v 15. století hlasitě kritizovala **misogynii**, nebo Sojourner Truth ve století 18., bojovaly za ženská práva. Na konci 18. století napsala Mary Wollstonecraft významné dílo Obrana práv žen. **Feminismus** znamená prosazování práv žen na základě rovnosti pohlaví. Feministické skupiny se mnohdy podílejí na výzkumech, politice a prosazování práv, a snaží se tak bojovat proti hlavním příčinám nerovnosti mužů a žen. Některé feministky označují patriarchální systém za utlačovatele žen. I muži mohou být feministé a prosazovat změny.

Žáci rozumí tomu, co je feminismus, proč toto hnutí začalo a za co feministky a feministé bojují.

Žáci chápou, že všechny společnosti procházejí dynamickými kulturními změnami následkem vnitřních procesů, které mnohdy podporují mezinárodní organizace. Uvedou příklady místních nebo národních organizací bojujících za ženská práva.

MEZINÁRODNÍ DĚNÍ

Organizace spojených národů se nerovností mužů a žen zabývá v rámci svého programu **Cíle udržitelného rozvoje (SDGs)**. Cíl č. 5 zní: „Dosáhnout rovnosti mužů a žen a posílit postavení všech žen a dívek prosazováním ženských práv, posílením ekonomického postavení žen a snižováním chudoby.“¹² UN Women je organizace OSN, která vznikla za účelem podpory tohoto cíle.¹³ **Akční vlády** různých zemí spolupracují na tom, aby měly ženy a dívky přístup ke vzdělání, zdravotní péči a odpovídající práci. Nedostatky v těchto oblastech se týkají zejména **rozvojových zemí**. V některých zemích se můžeme setkat s ministerstvem žen nebo ministerstvem rovnosti mužů a žen.

„Klíč k rovnosti mužů a žen nespočívá v hospodářské síle země, ale spíše v politické vůli její vlády.“ Van der Gaag, 2008.

Místní scéna: Mnoho jednotlivců i místních a mezinárodních organizací se snaží dosáhnout změn. Mezi ně patří například WEDO (Ženská organizace pro životní prostředí a rozvoj). Dále mezi nimi najdeme spisovatelky, jako je Chimamanda Adichie, Ting Ling, Maya Angelou, aktivistky jako Malála Júsofzaj* a Wangari Maathai*, političky jako Ellen Johnson Sirleaf*, Bénazír Bhutto, Vigdís Finnbogadóttir, Mary Robinson, Michelle Bachelet, právničky jako Šírín Ebadi*, producentky, jako je Deniz Gamze Ergüven, a další ženy všech možných profesí.

Žáci uvedou příklad globálního rámce, který se snaží prosazovat rovnost mužů a žen. Popíše cíl č. 5 programu SDGs a také to, jakým konkrétním problémům ženy a dívky v nerovné společnosti čelí.

Žáci vyjmenují ženy a muže (na místní, národní a mezinárodní úrovni), kteří bojují za ženská práva (jak historické, tak i současné osobnosti), například laureáty Nobelovy ceny.

BENEFITY PRO ROZVOJ

Rovnost mužů a žen snižuje chudobu, dětskou úmrtnost a podporuje rozvoj. Státy jako Bangladéš podporují zapojení žen do pracovního procesu. Pokud si povedou tak jako doposud, procento zaměstnaných žen se zvedne z 34 na 82%, přičemž se HDP zvýší o 1,8%.¹⁴ Bylo prokázáno, že vzdělání dívek zvyšuje míru přežití dětí a žen a zlepšuje jejich obecný zdravotní stav. Zvyšuje dále i věk, ve kterém se dívky vdávají nebo otěhotní, posiluje postavení žen jak doma, tak na pracovišti, a dokonce pomáhá řešit změny klimatu.¹⁵ Co se týká celosvětových statistik, u žen-političek je mnohem pravděpodobnější, že budou podporovat rovnost mužů a žen, bývá u nich méně časté, že se zapletou do korupce, a pokud jde o řešení problémů, bývají ochotnější ke spolupráci než muži.

Žáci chápou fakt, že rovnost mužů a žen společnosti prospívá více než pouhé posilování postavení žen a dívek. Je prospěšná širší společnosti a má pozitivní vliv na mezinárodní rozvoj. Žáci v textu rozpoznají předsudky na základě pohlaví.

-
- 1 https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2018/May/a-new-tool-in-support-of-sustaining-peace-and-development_-practitioners-toolkit-on-womens-access-to-justice-programming.html
 - 2 <https://www.theguardian.com/money/us-money-blog/2014/aug/11/women-rights-money-timeline-history>
 - 3 World Economic Forum, Global Gender Gap Index 2017 <https://www.bbc.co.uk/news/world-41844875>
 - 4 World Economic Forum, Global Gender Gap Index 2017 http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf
 - 5 <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/in-the-news/the-economic-benefits-of-gender-parity>
 - 6 <https://www.weforum.org/agenda/2015/11/18-countries-where-women-need-their-husbands-permission-to-get-a-job/>
 - 7 <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>
 - 8 <http://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women>
 - 9 Minimálně 200 milionů žen a dívek prošlo mrzačením pohlavních orgánů (UNICEF, 2018)
 - 10 <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>
 - 11 http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Traffic-king_in_Persons.pdf ; <http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1080/00243639.2017.1387471>
 - 12 <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>
 - 13 <http://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women>
 - 14 <http://www.worldbank.org/en/news/opinion/2015/09/10/discriminating-against-women-keeps-countries-poorer>
 - 15 <https://thecircle.ngo/six-positive-impacts-educating-girls/>

Pro více informací
navštivte:

- www.getupandgoals.cz
- www.getupandgoals.eu
- facebook.com/getupandgoalsCZ

- Materiál vznikl v rámci projektu Get up and Goals! za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Materiál nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů, za jeho obsah zodpovídá zhotovitel ARPOK, o.p.s.

- Více se o nás dočtete na www.arpok.cz
ARPOK, o.p.s., U Botanické zahrady 828/4, 779 00 Olomouc

- Materiál vytvořil CISP

- ve spolupráci s Leeds Development Education Centre (LDEC)

- uvolněno pod svobodnou licencí CC-BY-SA

